

iki sahil

“Unudulmaz görüşlər”

T A L E Y İ M İ Z İ N K İ T A B I

Bu günlərdə Xalq yazıçısı Anarın “Unudulmaz görüşlər” (“Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2019) kitabını oxudum. Yeni-yetməlik çağlarımızda böyük şairlərimiz Rəsul Rza və Nigar Rəfibəylinin ömür yolundan bəhs edən “Sizsiz” xatirə-romanını, bir neçə il bundan öncə sevgisi qəlbimdə əbədi yaşayan Nazim Hikmət haqqında yazdığı “Kərəm kimi” romanını necə böyük həyəcanla, qürur, kədər, sevinc, nisgil qarışıq bir hisslərlə oxumuşdursa, “Unudulmaz görüşlər” də yaddaşında belə unudulmaz təəssüratlar buraxdı.

İndi bu sətirləri yazarkən xəyalım ötən əsrin 80-ci illərinə qayıdır. Anarın “Dünya bir pəncərədir” kitabını kəndimizdəki kitab mağazasından almışdım və o kitab o gündən ta bu günə qədər (30 ildən artıq bir dövr ərzində) mənim ən çox sevdiyim kitablardan olub. Məhz həmin kitabı oxuyandan sonra içimdə yazıçı olmaq istəyi yarandı. Xatırlayıram, anam mənə bahalı qələm, bloknot, atamsa yazı makinası almışdı. Onda cəmi-cümlətani 14 yaşım vardı... “Beşmərtəbəli evin altıncı mərtəbəsi” romanı haqqında təəssüratlarımı ümumi dəftərə yazmışdım. Əlbəttə, bu yazı orta məktəb şagirdinin həvəskar qeydlərindən başqa bir şey deyildi. Amma o yazı mənim üçün son dərəcə qiymətli bir xatirədir və bu gün də həmin dəftəri arxivimdə qoruyub saxlayıram.

“Unudulmaz görüşlər” kitabını oxuyanda da eyni hissləri yaşadım, duyğulandım. Anarın yaradıcılıq bioqrafiyasına nəzər salanda görürük ki, o, daim millətimizin taleyində müstəsna rolu olmuş böyük şəxsiyyətlərin obrazını yaradıb. Dədə Qorqud, Mirzə Cəlil, Yəzeyir bəy Hacıbəyli, Hüseyn Cavid, Mirzə Fətəli Axundzadə... Nəsimi haqqında “Şairin hünəri”, Şah İsmayıl Xətai haqqında “Şairin zəfəri”, Füzuli haqqında “Şairin kədəri” esselərini yazıb ki, bu esselər ədəbiyyatşünaslığımızın dönə-dönə müraciət etdiyi fundamental mətnlərdir.

Anar stilistikasının məhrəmliyi, portret yaratmaq ustalığı, ilk baxışda çox yaxşı tanıdığımız şəxsiyyətin görünməyən tərəflərini yazıçı ustalığı, iti müşahidə qabiliyyəti ilə qələmə alması bu kitabı - “Unudulmaz görüşlər”ə müstəsna qazandırır. Bu kitab Azərbaycan dövlətçiliyinin qurucusu, ulu öndərimiz Heydər Əliyevə həsr olunub. Bizim mənsub olduğumuz nəsil son dərəcə mürəkəb, ziddiyətli bir dövrün şahidi oldu. Gözlərimizin önündə nəhəng bir imperiya çökdü və bu çöküşdən əvvəl müttəfiq respublikalarda münəqşə ocaqları çatıldı, insanlar yurd-yuvasından didərgin düşdü, Qanlı yanvar faciəsi yaşandı. Ondan əvvəl Almatıda, Tbilisidə sovet qoşunları dinc insanları qanına qəltan eləmişdi. Qarabağ torpağı qəsbkar ermənilər tərəfindən işğal olundu. Bakı siyasi təlatümlər burulğanında çabalayırdı. Ölkə parçalanmaq təhlükəsi qarşısında idi. Bizim gəncliyimiz bu burulğanlar içində keçdi. Və nəhayət, xalq öz liderini seçdi. Xalqı bu fəlakətlərdən xilas edəcək yeganə şəxsiyyət Heydər Əliyev idi. Onun

qayıdışı ilə Azərbaycan öz tarixinin yeni mərhələsinə qədəm qoydu. Bugünkü müstəqil Azərbaycan Heydər Əliyevin sərt, qətiyyətli, yorulmaz fəaliyyəti nəticəsində yenidən quruldu, inkişaf etdi, dövlətçiliyin əsasları, azərbaycançılıq ideologiyası yaradıldı.

Bütün bunlar haqqında çox deyilib, çox yazılıb. Anar müəllim isə bu dahi şəxsiyyətlə müttəmədi ünsiyyətdə olub, onu müxtəlif situasiyalarda müşahidə edib, onun Azərbaycan ədəbiyyatına, özünə və digər yazıçılarımıza diqqət və qayğısının canlı şahidi olub. Kitabda bütün bunlar öz əksini tapıb. Anar Heydər Əliyevin hakimiyyətinin birinci dövründə də (1969-1982), ikinci dövründə də (1993-2003), çətinliklərlə dolu Naxçıvan dövründə də (1990-1992) qısa zaman fasilələri ilə onunla ünsiyyətdə olmuş, onunla uzun-uzadı söhbətlər etmiş, fikir mübadiləsi aparmışdı. Görkəmli yazıçı Ulu Öndərlə məhrəm söhbətləri zamanı onun ali insani keyfiyyətlərini nəzərdən qaçırmamışdı, Azərbaycan ədəbiyyatı, mədəniyyəti üçün son dərəcə faydalı olan bu söhbətləri gələcək üçün isti-isti gündəliyinə qeyd etmişdi. Tarix həm də yazıçıların qələmində yazılır. “Unudulmaz görüşlər” ilgincliklərlə zəngindir.

Anar müəllim hələ gənc yaşlarından öz əsərləri ilə Azərbaycan ədəbiyyatında böyük nüfuz qazanmışdı. 1980-ci ildə “Şəhərin yay günləri” pyesinə görə Azərbaycan Dövlət mükafatına layiq görülmüşdü. Yeri gəlmişkən, bu pyesi də haqsız hücumlardan qoruyan məhz Heydər Əliyev olmuşdu. Eyni zamanda böyük şairlərimiz Rəsul Rzanı, Bəxtiyar Vahabzadəni təhlükələrdən qorumuş, onlara layiq olduğu dəyəri vermişdi. Belə faktların sayı-hesabı yoxdur. O, ədəbiyyatımızın himayədarı idi. 1981-ci ildə İmran Qasimov vəfat edəndən sonra Yazıçılar Birliyinə yeni sədr seçilməsi məsələsi müzakirə olunanda Heydər Əliyevin məsləhətləşdiyi şəxslərdən biri də Anar idi. Bu inam və etibarını Anar öz yaradıcılığı və sağlam, vicdanlı ədəbi mövqeyi ilə qazanmışdı. Qurultay-qabağı Heydər Əliyevin onunla və bir neçə yazıçı ilə söhbətləri haqda kitabda təfəsilatı ilə yazılıb. Yazıçıların Şüvəlandakı Yaradıcılıq Evinə, Şuşada Vaqifin məqbərəsinin açılışında Ulu Öndərin yazıçılarla son dərəcə səmimi ortamda söhbətləri, şux zarafatları da bu kitabda öz əksini tapıb. Əlbəttə, bu gö-

rüşlər ədəbiyyatımızın inkişafına stimül verirdi, yazıçılarda ruh yüksəkliyi, motivasiya yaradırdı, yeni əsərlərin yaranmasına səbəb olurdu. Müttəmədi olaraq yazıçıların qayğıları ilə maraqlanırdı, işinin çoxluğuna baxmayaraq vaxt tapıb ədəbi qəzet və jurnalları diqqətlə izləyirdi. Əksər yazıçılarımızın yaradıcılığına bələd idi. 90-cı illərdə “Azərbaycan”, “Ulduz” jurnalları, “Ədəbiyyat qəzeti” uzun fasilələrlə nəşr olunurdu. Bu nəşrlərin müttəmədi çap olunması üçün də köməyini əsirgəmədi, bu ədəbi orqanları dövlət büdcəsinə saldırdı. “Unudulmaz görüşlər” kitabı bu faktlarla zəngindir.

Bir maraqlı məqam. Anar yazır: “...1995-ci il avqustun axırlarında “Manas” dastanının 1000 illik yubileyinə Bishkekə getdik. Burada da təntənəli iclasda Heydər Əliyev əsl filoloq kimi “Manas”ın ədəbi və tarixi əhəmiyyətindən, türk xalqlarının ortaq bədii dəyərlərindən danışdı. Yubileyə Türkiyənin və türkdillil dövlətlərin başçıları gəlmişdi. Onların zirvə toplantısına prezidentimiz mənə və Yusif Səmədoğlunu da dəvət etmişdi. Hamısından məntəqlə və müdrik Heydər Əliyevin danışdığını müşahidə edəndə qürur duyurdum”. (səh.159)

Məhz həmin görüşdə Dədə Qorqudun 1300 illik yubileyinin keçirilməsi ideyası yaranır. Ulu Öndər Anara deyir ki, Bakıya gələndə bu barədə təkliflərin yaz.

“Bakıda Xarici İşlər naziri Həsən Həsənovun və mənim imzalarımla Dədə Qorqud yubileyi haqqında təkliflərimizi yazdıq”. Beləcə, Dədə Qorqudun 1300 illik yubileyinin keçirilməsi təsdiqləndi. Bundan sonra proses yazmağa ehtiyac yoxdur. Bu fakt YUNESKO tərəfindən də qəbul edildi və yubiley yüksək səviyyədə qeyd edildi. Bütün bu faktlar Heydər Əliyevin öz xalqına, xalqın tarixinə, mədəniyyətinə, onun mənəvi dəyərlərinə nə qədər ürəkdən bağlı olduğunun parlaq təzahürüdür.

Kitaba “Memuar ədəbiyyatının dəyərli nümunəsi” adlı “Ön söz” yazmış AYB katibi Rəşad Məcid çox haqlı olaraq qeyd edir ki, “...Heydər Əliyevin mədəniyyət və incəsənətlə, ədəbiyyatla bağlılığı qətiyyətlə onun rəsmi fəaliyyəti, tutduğu siyasi vəzifə və ictimai mövqə ilə məhdudlaşmırdı. Bu münasibətin mənbəyinin ruhi bağlılıq, mənəvi tələbat və yüksək zövq olduğu saysız tutarlı faktlarla təsdiqlənib. Biz bu görkəmli dövlət adamının müasirləri kimi dəfələrlə görmüş və əmin olmuşuq ki, sənətə, ədəbi prosesə diqqət ayırmaq Heydər Əliyev üçün işdən daha çox, həyat tərzini, gündəlik yaşamın əhəmiyyətli bir hissəsidir”. (“Unudulmaz görüşlər”. səh.7)

Bu ilin iyul ayında Ulu Öndərimizin hakimiyyətə gəlişinin 50 ili tamam olur. “Unudulmaz görüşlər” kitabı həm də bu əlamətdar günə dəyərli bir töhfədir. Mən onun ölkəyə rəhbərlik etdiyi dövrdə dünyaya gəlmişəm, hərbi xidmət zamanı onun əsgəri olmuşam, onun sərəncamı ilə Ordudan tərxis edilmişəm. “İki sahil” qəzetində çalışarkən onun keçirdiyi müşavirələrdə, konfranslarda iştirak etmişəm. Azərbaycan onun rəhbərliyi altında qüdrətli bir dövlətə çevrildi. Bizim nəsil bu baxımdan xoşbəxtdir ki, bu şərəfli tarixi dönəmə şahidlik etdi. Anarın “Unudulmaz görüşlər” kitabı, həmçinin bu nöqtəyi-nəzərdən mənim üçün misilsizdir. Bu kitab həm də bizim taleyimizin kitabıdır.

Kənan Hacı,
Yazıçı, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü